

שכ

בראשית יז לך

אונקלוס

אֲבָרְהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת
 כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת
 כֶּסֶפוֹ כָּל־זָכָר בְּאֲנָשֵׁי בֵית
 אֲבָרְהָם וַיִּמַּל אֶת־בְּשָׂר עֶרְלָתָם
 בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ
 אֱלֹהִים: מִפְּטִיר כֹּד וְאֲבָרְהָם בֶּן־
 תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵ שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בְּשָׂר
 עֶרְלָתוֹ: כֹּה וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ בֶּן־
 שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת
 בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ: כֹּו בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבָרְהָם

דאברהם: כג ודבר
 אברהם ית ישמעאל פריה
 וית כל ילדי ביתה וית
 כל זביני כספיה כל דכורא
 באנשי בית אברהם וגזר
 ית בשרא דערלתהון בכרן
 יומא הדין כמא די מליל
 עמיה יי: כד ואברהם פר
 תשעין ותשע שנין כד גזר
 בשרא דערלתיה:
 כה וישמעאל פריה פר
 תלת עשרי שנין כד גזר
 ית בשרא דערלתיה:
 כו בכרן יומא הדין אתגזר
 (נ"י גזר) אברהם

רש"י

שפתי חכמים

(כג) בעצם היום. זו ציוס שננטוה ציוס ולא כלילה
 לא נתיירח לא מן הגויס ולא מן הליניס ושלא יהיו
 אוציו וצני דורו אומרים אילו ראינוהו לא הנחנוהו
 למול ולקיים מצותו של מקום: וימל. לשון ב ויפעל:
 (כד) בהמלו. בהפעלו. כמו ג בהנראס*: (נטל אנרהס
 סמן ואחו בערלתו ורנה לחמוך והיה ממירח שהיה זקן מה עשה
 הקצ"ה שלח ידו ואחו עמו שנא' וכרות עמו הכרית לו לא נאמר
 אלא עמו צ"ר. רש"י יסן): (כה) בהמלו את בשר
 ערלתו. באצרהס לא נאמר את לפי שלא היה חסר
 אלא חמוך אשר שכבר נתמעך על ידי תשמיש אכל ישמעאל שהיה ילד הזקק לחמוך ערלה ד ולפרוע המילה
 לכך נאמר זו את (נ"ה): (כו) בעצם היום. שמלאו לאצרהס צ"ט שנה ה ולישמעאל י"ג שנים נמול אצרהס
 וישמעאל בנו: חסלת פרשת לך לך

למה לא קרא אותם שבטים כבני יעקב שהוא לשון גבורה או שרים
 וראשים וכו': ב כלו' אעפ"י שהיא בדגש אינו מבנין כבוד אלא מבנין
 הקל כלו' שמל את אחרים: ג מבנין נפעל שקבל המילה כמו בהבראם
 שקבלו הבריאה והוה ג"כ ל' נפעל: ד דכל אחין וגמין רבוין הן
 (קל"מ) ואע"ג דאמרינן בפ' הערל לא נתנה פריעה לאברהם קיימ'
 הוא מעצמו כמו שקיים כל התורה אבל מילה משום דיודע היה
 שעתידי להצטוות עליה לא קיים עד שנצטווה ואז יהיה מצווה
 ועושה: ה וא"ת והרי לעיל ג"כ כתיב בעצם היום הזה ופרש"י בו
 כיום שנצטווה וכתיב אחריו ואברם בן תשעים ותשע שנה וגו' ו"ל
 דה"א עדיין לא כלתה לו שנת צ"ט שנה והא דכתיב ואברהם בן
 צ"ט שנה היינו דמקצת שנה ככול' לכן צריך למכתב עוד בעצם
 היום הזה ללמדך שבו כיום מלאו וכו':

* בראשית ב

אבן עזרא

רמב"ן

(כו) בעצם היום הזה. ולא חסר לעשות הדבר והנה
 היו שמנה עשר ושלוש מאות ילדי ביתו חוץ
 ממקנת כספו ואחר כן נמול אצרהס גם ציוס בעצמו
 ומה שכתב הסכימו (ר"ה י): לדברי

הן הן המרכבה, ירמוז למה שכתוב (מיכה ז כ) תתן
 אמת ליעקב חסד לאברהם, ופחד יצחק היה לי (להלן
 לא מב). והמשכיל יבין:
 כו. בעצם היום הזה. כתב רש"י בעצם היום הזה
 שמלאו לאברהם צ"ט שנה ולישמעאל י"ג נמולו. ומה שכתב הסכימו (ר"ה י): לדברי

למדנו מכאן שהצדיקים מרכבתו של מקי. פ"י כל סלדיקים ססן צלי ילל סרע, חף כי צעפר יקודס נקרלחס מרכצחו של עקוס, כמו סנקרלחס ססעיס העליונים ומרכצחו רוכצ סעיס צעורך לרוכצ צעמי סמי קיס, ומעמי סלח מלינו צעוס עקוס ססלדיקים ומרכצחו של עקוס רק צלצות סנלמע ויעל חלקיס מעל חצרהס ויעל מעליו חלקיס וסנס סי כלצ עליו, לפיכך חמר ריע לקיס סלצות סן סן סמרכצס, לעפ"י ססדצר סוס צכל סלדיקיס, דלס לל כן עמי סכח סני מכל סלדיקיס סצעולס, ולכן מס סעען סרעצין ז"ל על דצרי סרצ ולמר חלל לסונס צצרהסית רצס סלצות סן סן סמרכצס אינס עענס :

כג. וימל לשון ויפעל. ונצין סקל סמל חל חסריס : כד. בהמולו בהפעלו. ונצין כפעל סקצל סמילה כמו צהצרהס לסון כפעל סקצלו סצריחס :

החוקק לחתוך הערלה ולפרוע המילה. צ"ר לכל חסין וגעין רצוין, ולע"ג דלמריי צ"פ סעכל חמר רצס צר ר' ילחק חמר רצ לא נחנס סריעס לחצרהס חציו סני וסוצ מול חל צני ישרלל סכיה, מכל עקוס קיימס סול מעלמו כמו סקייס כל סחורס חפ"י עירוצי סנבילין כדלחל ציימס, חלל מליח מילס לא קיימס עד סכלטווס צס, ומסו לידוע סיס סעחיד להלעויות עליס, ולז יסיס מלווס ועוסס ססול גדול עמי סלינו מלווס ועוסס כדלחל צקדוסין, ועוד

לבוש האורה

גור אריה

שנותיו של נח והשיב הרניא חיל אין ראייה מן הייחוס הוה אבל ראי' כיון שמיהרו תולדותיו אחר הגבול אעפ"י שהיו חייהם ר' או ק"ן היו ממדרין להוליד בניהן וזה ראייה על החלושה כי כל זמן שהאדם הוא בחגבורת כחו והולך ומוסף אינו מוליד כי כח הזרע הוא צריך לגדל כחו ובשאינו מוסף בגדול הוא מוליד ולפיכך המהירות להוליד ראייה עק חולשת הכח כו' עכ"ל הוא סברה חלושה מאד כי מי יגיד לו שסיבת חולשת הטבע נורם להם מהירות ההולד' דאדרבה שמה תגבורת הטבע נרמה להם שאעפ"י שהיה בימי צמיחתו היה להן טבע חזק גם להוליד וכמו שאמר הוא עצמו למעלה כי התחלת הכידה הוא תגבור' הטבע ותדע שהדי ילדו גם בס"ף שנותם אבל לי יש דקדוק אחר על דברי הרא"ם ז"ל והוא זה שהוא רוצה לדחות קושיותו של רש"י ז"ל כמיש חיל ועוד שלא הוליד בן ת"ק שנה אלא נח לבדו שנשתם מעיינו כדי שלא יוליד בנים שאינם הגונים ויהיו יותר מבני ק' שנה ויתחייבו בלייה בדכתב רש"י שם ואין להביא ממני ראייה להקשות לאברהם על שתמה ואמר הלבן ק' שנה יולד עכ"ל כלומר וא"כ נשאר תמיהתו של

וטעמא דמלחא כי על ידס הסכניה סורס צלרץ יהסכניה סיל עליהס ונפיכך סס כסל לסכניה ומרכצחו, חלל צצ"ר לא חמרו רק ססלצות סן סן סמרכצס סלימס ורע"י כי סלדיקיס סן סן ומרכצחו וירחס דעעמח דרע"י ססלצות סן סן סמרכצס סלימס כי חמר ססיו סלשס חצות וסן חצות סעולס סן סן סמרכצס סלימס צכלל חלל סלר לדיקיס סס פרטיס ולינס מרכצס סלימס וכל חמד יס לו ענין מס מן סמרכצס חך ירחס סלין סייך לומר מרכצס רק צלצות מטעס זה עלמו לפי ססס חצות סעולס צכלל ורלוי סיהיו מרכצס חלל פרטי סלדיקיס מפני ססס פרטיס לא סייך צחס מרכצס וצוח דצרי רז"ל צמדעס סלצות סן סן סמרכצס דוקא חצות מטעס סלמרכו: כג. לשון ויפעל סבגין הקל. וסרעו מול על מסקל ויקס ויעצ :

בהפעלו, פירוש ססול לי כפעל סכן לריך לומר ססני סדגס צני מורס על כון סל כפעל סססירה וסול על מסקל סנון :

כד. לכך נאמר בו את. וסל דלמריין כפרק

זאת בריתי אשר תשמרו בני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר [י"ז י']

היה כריתת ברית מצד הקב"ה וממילא לא יכלו אברהם לקיים המצוה.

[מרון הגרי"ז זצ"ל]

אמנם שאלתי להג"ר מאיר הלוי סאלאווייציק זצ"ל, דאם כן הרי

גם שבת לא יכלו האבות לשמור דהא כתיב (שמות ל"א, ט"ז י"ז) "ושמרו בני ישראל וגו' לעשות את השבת לדורותם ברית עולם. בני ובין בני ישראל אות היא לעולם וגו' ולדברי מרון הגרי"ז זצ"ל הרי גם היא אות ברית בין הקב"ה לישראל ואיך אפשר לקיימה קודם שנצטוו עליה. [ועיין ביומא שם שקיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין והיינו ממצוות שבת ויו"ט]. והשיב הגר"מ זצ"ל דעיקר החפצא של מילה הוא הברית ולכן כל שלא נצטוו אי אפשר לקיים ברית של צד אחד לבדו, אבל שבת הגם דהיא אות וברית מכל מקום עיקר החפצא שלה הוא שביתה ומנוחה, ולכן שייך לקיימה גם עד שלא ניתנה.

יש לציין כיון שקיים אברהם אבינו את כל המצוה קודם שניתנה, כדאיתא בגמ' יומא (כ"ח ע"ב) "אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי", א"כ למה לא מל עצמו כבר קודם שציווהו הקב"ה עליה.

יש לומר דכיון שהמצוה היא הסרת הערלה, א"כ כל זמן שעדיין לא נצטוו אברהם אבינו על המילה לא חל דין "ערלה" ולא היה שייך לקיים מצות מילה, ורק לאחר שנצטוו למול חל שם ערלה והיה שייך בו ענין המילה. לו

עוד י"ל וחלוקה מצות מילה משאר כל המצוות בזה שיש בה כריתת ברית עם הקב"ה, דכריתת ברית שייכת רק בין שני צדדים ולא שייך כריתת ברית רק מצד אחד, ולכן כל זמן שלא נצטוו ע"י הקב"ה להכנס עמו בברית ולמול עצמו עדיין לא

• ציונים והערות •

- לו. מפי הג"ר מאיר הלוי סאלאווייציק זצ"ל.
- א"ה. העירו בזה מדברי רש"י בפ' בראשית (ה' ל"ב ד"ה את שם), שכתב "אלא בתחילה אתה דורש את שם שהוא צדיק ונולד כשהוא מהול", הרי דהיה זה מעלה וע"כ דהי' כבר אז דין "ערלה". והגר"מ הלוי זצ"ל צידד ליישב דכיון דשם חי עד זמנו של אברהם ואף אחריו, כדאיתא בכ"ר בר"פ תולדות והביאו רש"י שם, א"כ שפיר נחשב לו זאת למעלה.
- ועי' בתוס' יבמות (ע"א ע"ב ד"ה לא) שכתבו "ומכל מקום אברהם פרע מילתן אע"ג דלא נצטווה כדאמר בב"ר דאפילו עירוב תבשילין קיים". הרי דגבי פריעה עכ"פ היה שייך ענין זה של קיום אע"ג שלא נצטווה. לז. וידוע עוד לומר דכיון שאת כל המצוות יכול לקיים תמיד, על כן עשאם גם בלא שנצטוו עליהן, אך מצות מילה שאפשר לקיימה רק פעם אחת, המתין אברהם עד שיצטווה על כך, כדי שיקיימה בתורת "מצווה ועושה" ולא בתורת "שאינו מצווה ועושה".

בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו וכל אנשי ביתו וגו' נימולו אתו.

יל"ד לעיל (פסוק כ"ג) כתיב ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו וגו' וימל את בשר ערלתם וגו' ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו, וכתב הרמב"ן (פסוק כ"ו) דהיה בסדר הזה, שתחלה מל בני ביתו ואח"כ מל עצמו, דאם היה מקדים מילת עצמו היה חולה ולא היה יכול למול בני ביתו ע"ש, א"כ למה כתיב כאן תחלה מילת עצמו ואח"כ מילת בני ביתו דמשמע שאברהם נימול תחלה או עכ"פ ביחד עם בני ביתו כמ"ש בקרא לבסוף, נמלו אתו. וי"ל דקי"ל (ע"ז דף כ"ו.) המל ימול (לעיל פסוק י"ג), אבל ערל לא ימול וא"כ איך מל אברהם אבינו ע"ה כל בני ביתו טרם שמל עצמו, הלא היה ערל. וי"ל דקי"ל (נע"ז ע"ז וכו"ד כס"ד סעיף ב') דישראל ערל שהוא בעל ברית דינו כמהול, ונכרי אפי' מהול דינו כערל, והמל ימול בא להוציא נכרי שאינו בעל ברית, ואברהם משעה שקיבל על עצמו לקיים מצות מילה ה"ל בעל ברית ודינו כמהול ושפיר היה יכול למול כל בני ביתו ואתי שפיר. אך מ"מ אעפ"י שנמולו כולם מ"מ הי' מילתם תלוי ועומד עד שימול אברהם את עצמו וקיים הברית ואז הוה בעל ברית למפרע משעה שקיבל עליו, אך אי לא היה מל עצמו לבסוף, בטל קבלת בריתו למפרע והיה ערל למפרע וכל מילתם של בני ביתו כאפס ואין נחשב, על כן אעפ"י שכבר נימולו כולם, מ"מ אח"כ כשמל אברהם את עצמו באותו רגע כל בני נכר נימולו אתו, שבאותו רגע נגמר מילתם למפרע וק"ל.

(ח"ס נ"ו ד"ה נימולו, תו"ט נ"א ד"ה וכל, שו"ת ח"ס יו"ד סוף סי' ש')

אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצות, וכן היה הדבר עד אברהם בא אברהם ונצטוה יתר על אלו במצות מילה עכ"ל.

(ח"ס ק"ג ד"ה ואלה ג')

למועד הזה בשנה האחרת. פרש"י (לקמן נפ' וילא כ"א ז') שרט שריטה בכותל וכשהגיע חמה לשריטה ההיא ילדה ע"ש. צ"ל שלא שרט במקום זריחת השמש בעת ההיא אלא י' מעלות אחורנית, שהרי קביעת המועד בפסח היה ולידת יצחק נמי היה בפסח, נמצא שנה האחרת דכתיב בקרא היינו שנות הלבנה, ועדיין יש משנות החמה י"א ימים עד שתגיע לשריטה ההיא, אלא ע"כ שרט אחורי מקום החמה בעת ההיא לפי שיעור איחור החמה והבן.

(תו"ט נ' ד"ה למועד)

ואברהם בן תשעים שנה בהמולו בשר ערלתו. ידוע ומפורסמת קושית הרא"ם מדוע לא קיים אברהם אבינו מצות מילה מקודם שנצטוה כמו שאר מצות. וי"ל דלכאורה קשה על עצם מצות מילה, כיון דאיכא מיעוטא דמתים מחמת מילה, איך מוהלים, ואע"פ דרוב אין מתים הא אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, וחיישינן אף למיעוטא דמיעוטא שמא ימות, ואף שבת נדחתה משום ספק פקוח נפש. וצ"ל משום דכך הוא המצוה במילה דאעפ"י שעל פי דרך הטבע מיעוטם מתים אפ"ה צוה ה' למול וליזל כאן בתר רוב אף בפקוח נפש, וא"כ אתי שפיר למה לא מל אברהם עצמו מקודם, כי יש כאן ספק פקוח נפש, ורק אח"כ דנצטוה עליו מה' מל עצמו.

(זכרון למשה ע' קי"ז)

משך

לך יך

חכמה

אברהם יכלה לראות אף בחו"ל. ולכן אמר על כן קרא לבאר באר לחי רואי. שהואיל שהיה על המעיין מקום טהור לכן זכתה אף בחו"ל וכמו שאמרו שם אעפ"י כן לא נדבר אהו אלא על המים והבאר גרם לזה ודו"ק.

וְרַבִּי תַּמִּים במלות מילה שכ"ז שהערלה כך אתה בעל מוס לפני רש"י. ולפי זה למדנו מזה דכמו דבעל מוס מחלל עבודה כן ערל בעל מוס הוי. ומחלל עבודה וגם בצמה פסול בעל מוס להקריבו וזה נכון ורצ חסדא אמר זבחים כ"א דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו כו' שמפרש שזה קאי על שלא יסתכל באילטגנינות שלו כדפרשו בסוף פ"ג דנדריס ועיי' רמב"ן ודו"ק היטב ורבינו בהל' ביהת מקדש כתב דהוא כזר ולפי"ז היה ל"ל כשר בצמה.

וַיִּפְּרֹךְ אברהם על פניו. מומרא השכינה שער שלא מל לא היה בו כח לעמוד ודו"ק נלכת עליו. רש"י בשם חז"ל. ופירושו על דרך מה דאיתא במסכת יבמות דערל אסור לאכול ולסוך בתרומה רק שלא בזמנה קודם ח' אינה ערלה בן פשיטא לירושלמי וכן פסק רבינו הרמב"ם. ודוקא קודם שמונה דלא הוה כיוולא בו בר מילה בשום מקום אצל כל"ז אף עומטוס שאינו מחוייב ליקרע ולימול מקרי ערל עיי"ש בתום דף ע"ג. ולכן קודם הוזכר לוי השם למול אלא שום נבדל לא היתה מאוסה הערלה והיה עומד ושכינה עומד עליו אצל כיון שאמר לו היה תמים ואתנה בריתי כו' ונלטוה לימול שוב הוה ערלה ומעכבא ומאוסה הערלה ומש"ה יפול על פניו וזה נכון ודו"ק.

וְהַיִּיתָ לאז המון גויס יתכן כי אברהם מסר נפשו באור כשדים ונחשב בכוחא עבד פרוסוס דיעותיו בכפירה צע"ז ובטול האלילים. אמנם לא היה יכול להוכיח לבאי עולם מה שנתאמת אללו שהשי"ת משגיח בפרטיות ומתראה לבחיריו בשפע נבואה פרטית להשגיח בפרט וללוות האדם על מלה פרטית חוקית לכן במלות מילה שכל נפשות כל צ"צ וכפש עלמו הראה שמאומת אללו בלא פקפוק הנבואה וההשגחה האלקית בפרט לכן אמר כי עכשיו עיי' המולו את עלמו וכניו יהיה לאז המון גויס שיתאמת שיטתו באלקות לכל היודעים שמו שכלא שום פקפוק הוא עושה ויהיה לרבי. [וזה מורה שם אז כמו אז לפרעה] להמון גויס. ומפני זה הטעם עשה משתה גדול ביום הגמל שיראו שכל בן זקונים הגולד ע"ד פלא בטח אין לו שום ספק בשיטתו ונבואתו מהשי"ת ודו"ק

זרעך בתרה וביזחק לא נאמר אחריו משום דאברהם לוח שלא ליקח אשה ליקח מזנות הכנעני וביעקב נאמר ולזרעך אחריו צפ' וישלח משום דליחק לוחו שלא לישא מזנות הכנעני היה מקום לאמור שזה מפני שרצקה אמרה קלתי בחיי אם לקח יעקב כו' למה לי חיים אולם אחרי מות רצקה אין קפידא וכאן כבר מתה רצקה קודם בואו לאזיו לכן אחר דלא לנכסוב כנענית ושפחה רק שיהיו זרעו מיוחסים אחריו ויעוי' פכחים סוף אלו עוברין אפשר אברהם הזהיר את ילחק כו' כו' ודו"ק.

וְהַקִּימוֹתִי את בריתי כו' את ארץ מגורך ארץ מגורך ארץ כנען פירוש דהכנעני הוי' לו קנין פירות עד דור הרביעי והשם נתן לאברהם הארץ לאחוזת עולם. היינו קנין הגוף. וא"כ לא הוי יכול אברהם לקנות הארץ בחוקה משום דכל מה שמועיל לארץ הוי קנוי להכנעני ובשל כנעני עבד כמו שכתב המשל"מ בשם גדולי הדור צפ"א ממכירה יעו"ש. לכן לוחו הקצ"ה על המילה שהוספת מלה שלא נלטוה נח הוי כנתינת כסף וכמו בפועל ע"ז דף ס"ג וזוה קני ארץ ישראל. לכן ונתתי כו' את ארץ מגורך שאתה גר והוא קנוי לכנען לקנין פירות שיהיה שלך לאחוזת עולם ולכן אמר כאן נתתי לך ולא בשום מקום ומה שנוהו לילך לארץ ישראל לא נחשב כמו כסף שכבר פי' רש"י לך לך להנאתך ולטובתך.

וְאֵתָה את בריתי וכו' לדרתס. חסר כתיב לרמוז כי דור המדבר אינם נמולים מפני שלא נשבה להם רוח לפוגית כדאמר יבמות פרק הערלי וכזה דרשו רז"ל גבי קשת יעו"ש:

דְּמוּלָה ימול ביתך ומקנת כספך והיתה בריתי בצערכם כו'. צפרק אין מעמידין דף כ"ז דריש דעו"ג פסול למול וכן מומר לערלות ועיין ירושלמי שבת פרק ר"א דמילה ומדרש רב ור' יהודה מכשיר מילת עו"ג דלא דריש הך קרא. וגראה לדעתי כי יש בזה ענין גדול. דהגמרא בשבת פרק ר"א קליה דריש דכבר כתיבא וכן שמונת ימים ימול לכס כ"ז לדרותיכם יליד בית ומקנת כסף. ולמה חזר וכתבו כאן היינו דיש יליד בית ומקנת כסף שנימול לאחד ושם קאמר דאם לקח שפחה ועוברה וילדה אם הטבילה קודם לידה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה ואם הטבילה אחר לידה זהו שנימול לאחד. וכן ביליד בית כשקנה שפחה ונתעברה אללו ג"כ עיין שם לת"ק כדאית ליה ולר' חמא כדאית ליה בלקח שפחה ע"מ שלא להטבילה. א"כ הא דנימול ליום אחד מקנת כסף ויליד בית מיירי שגולד כשהשפחה לא טבלה וא"כ להיומו